

6. FORDULÓ

A kíváncsi hold – Kányádi Sándor

- olvasmány -

Fönn az égen bandukolt,
kóborolt a Telehold.
S kíváncsi lett módfelett,
hogyan a Földön mi lehet.

"Közelebbről volna jó
látni, milyen is a tó.
Nem fürödtem soha még,
hajnalig jót fürödnék.
Elkötnék egy csónakot,
csónakáznék egy nagyot,
vagy kószálnék boldogan.
(Mindig csak a sugaram
jár a földi utakon.)
Bemásznék egy ablakon:
a fejemre puha ág
borítaná paplanát.
Nem aludtam soha még -
reggelig szundítanék.
Nálam nélkül valahogy
meglesznek a csillagok."

Ezt gondolta, s legurult
az égről a Telehold.

És alighogy legurult,
az ég sötétbe borult.
És így aztán
künn a pusztán:
nem a tóban, nem a város
tájékán, hanem egy sáros
patakmarton ért a Földre.
Majdnemhogy a nyakát törte.
És botorkált árkon-bokron
nem volt, aki világitson.

Falu, város messze volt;
megszéppent a Telehold.
És kiabált, de hiába.
Érezte, hogy a szép sárga
ruhája is csupa sár.
"Kár volt, kár volt, ej de kár
legurulnod, vén szamárr!" -
szidta magát, mint a bokrot,
amíg a patakba' mosdott.

Addig mosdott, addig morgott,
míg a pajkos patakfodrok
elkapták - s már ott se volt.
Sodródott a Telehold.

Hajnal hasadt, szólt a kakas,
amikor az égi utas
patakháton himbálózva
érkezett egy kisvárosba.

karján kosárral egy asszony
jött éppen, hogy ruhát mosson.
"Hínye, de szép sárga labda!" -
szólt az asszony és kikapta,
ki a patakból a kókadt
és didergő Teleholdat.

Állt az asszony, örömeiben
nem tudta, mitévő legyen.
Nézegette, majd ledobta:
pattant a hold, mint a labda.
Elkapta az asszony, s féltve
bedugta a kötényébe.

Ott a Holdnak nem volt nyugta,
belecsusszant a patakba,
azt gondolta: "Jobb lesz innen
minél előbb eleveznem.
Ha köténybe kötnek, félek,
nem szeretem a sötétet."

Szökött volna a Hold, hogyha
az asszony fülön nem fogja,
fülön csípte, kézbe kapta:
"Furcsa szerzet vagy te, labda.
Úgy tetszik, mintha már téged
valahonnan ismernének.
Ábrázatod olyanforma,
Mintha a Hold képe volna."

Megszéppent a Hold nagyon:
jaj, mi lesz ebből vajon,
ha a titka kitudódik,
és híre megy, hogy a Hold itt
lenn a Földön kóborolhat?

Nagy melege lett a Holdnak:
"Jaj, mi lesz, ha kémnek vélnek
veszedelmes ellenségnek?
Nincs erő, mely határt szab
a suttogó gyanakvásnak.
Elfognak és vasra vernek."
Átkozta az órát, percet,
melyekben a Földre vágyott,
szidta magát s a világot
s ijedtében kezdett fogyni,
jobban mondva fogyatkozni.

De az asszony észrevette:
"Ejnye, mintha ereszkedne,
mintha ki volna lyukadva."
S belenyomta a patakba.
Alányomta, meglötykölte,
kötényével megtörölte;
gömbölyödött a Hold képe
mint az égen olyan szépre,
s egészen megvidámodva
rámosolygott az asszonyra.
S jókedvűen felfrissülve
huppant le a selymes fűbe.
Várta nyugton, hogy az asszony
a patakban kimoshasson.
Tetszett neki, hogy a szorgos
asszony milyen ügyesen mos.
S az is tetszett, hogy az ágról
fölötte egy kismadár szól,
azt se bánta, hogy a hangyák
körülmásszák, megszagolják,
derült rajta, hogy a szöcske
egy ugrással átalszökte.

Gyönyörködött volna még, de
fölpillantott a nagy égre
kelet felé, hogy a Napnak
sugarai fölragyogtak.
S lám, egy harmatos fűszálon
föléje hajolt az álom.

Ott hagytuk a mesénk abba,
hogy a Hold, a sárga labda,
földet érve, kimerülten
elaludt a selymes fűben,

míg az asszony nagy serényen mosott a patak vizében.

Aludt a Hold, ahogy még nem aludt soha életében.

Aludt, mély álomba hullva, aludt a Hold, mint a bunda, mint egy megfáradt napszámos, aki ritkán jut alváshoz, mint a tej a köcsögökben, mint a méz a bödönökben aludt a Hold, mint a gyermek, akit anyja ringat-renget, aludt, mint a földi vándor alszik, mikor Hold világol.

Aludt a Hold, arra ébredt, hogy valaki fütyörészget, más valaki kacarásztat, s ő a nagy ruhákosárnak alján fekszik, nem a fűben: "Hát ide meg hogy kerültem?!" S látta hunyorogva, pislán, hogy egy fiú meg egy kislány hajol fölé, és becézve, simogatva veszi kézbe. Örömet és boldogságot ilyet a Hold még nem látott. Kézbe kapták, föl-földobták, akár az igazi labdát.

Szállt a Hold, szállt a magasba, huppant vissza sűrű tapsra: Egy előre, két kettőre, három hatra, hat kilencre, kilenc tízre, tizenegyre, elől tapsra, hátul tapsra.

Szállt a Hold, szállt oly magasba, ahová még nem szállt labda. Diófányi, jegenyényi magasra szállt, már-már félni, tartani lehetett tőle, hogy vissza se jön a földre. Elszámoltak húszig, százig, "Már csak alig-alig látszik", mondta a kisfiú pislán, elsírta magát a kislány. Összegyűlt az utca népe, nyújtott nyakkal leste-nézte, visszaáll-e az a labda, vagy ott marad a magasba'.

Ekkor a Hold gondolt egyet, vetett egy csodás bukfencet. És visszahullt végre, végre a kislány két tenyerébe.

Tetszett a Holdnak a játék, jónéhányszor égre szállt még, egyre fölnebb parittyázta magát a kék magasságba, s mit nem tehet földi labda: meg-megállt egy pillanatra, bele-belehallgatózva a zengő pacsirtaszóba, s támaszul szolgált a fáradt, lankadozó kismadárnak. Hátára vette és hagyta, hogy ott magát megszusszanja, és erőre kapva újra kedves dalát tovább fújja.

Tetszett a Holdnak a játék, egyszer-kétszer föl-le szállt még, egyre inkább mind hosszabban időzgetett a magasban.

Nőtt a Holdban a kísértés, idelelni meg nőtt a féltés.

"Fölnebb!", zengték a pacsirták, idelelni meg visszasírták. Könnyaszatos képpel pislán sírt a kisfiú s a kislány.

Hát az asszony, ő meg mit tett? Alkalmos hálót kerített, és kötött rá hosszú spárgát, hogy majd azzal zabolázzák a labdát, ha visszajönne... s visszazállt a Hold a Földre.

Bánhatta már, hogy miért nem maradt végleg fönn az égen. Bánhatta a játékos Hold: mire leért, már fogoly volt, mint a lovakra a hámot, ráöltöztették a hálót.

Nem akartak semmi rosszat, nem tudták, hogy Holdat fogtak. Ők csak azt szerették volna, hogy az ég el ne rabolja. Nem akartak semmi rosszat, csak kedvükre játszadoztak.

Kezdetben a Hold se bánta, tetszett neki a jó spárga.

Élvezte, hogy földobálják, s mikor fönn van, visszarántják. Tetszett neki, nem csodálom, sose volt a Hold pórázon, nem tudhatta, rá mi várhat, akit sose ráncigáltak.

Mondom, vidám s gyanútlan volt a hálóba bújtatott Hold. S játék közben azt tervezte: ha eljön a langyos este, nekifeszül majd a hámnak, és az édig meg sem állnak. Mit bolyongjon egymagában a sötétlő éjszakában... Majd hármásban szekereznek, fölvidítja a két gyermek az egyhangú éjszakákat. "Nosza próbáljuk ki, lám csak!". És nekifeszült a hámnak. Egy araszra, két araszra libbentek mind magasabbra. Szerencsére jött az anyjuk: "Jöjjön kend is hamar, apjuk!" De jött a nagy ijedségre a két gyermek bátyja, néneje, és a szomszédság se késelt megadni a segítséget, kapaszkodtak, ki hol érte, egymásba s a spárga-végbe és végül a diófába. Így a Holdat visszarántva, hurkolták, akár a láncos kutyát a vén diófához.

Megborzadt a vén diófa a hatalmas riadóra. És az ebnek is inába szállt korábbi bátorsága, visszaiszkolt és a vackán kuporgott, mint egy aggastyán. Szállott, röppent hírt hadarva a kerítésre a szarka: hogy már jönnek, hogy már látta, elindultak házról házra, mint a sintér a kutyákat, szedik össze a labdákat.

Nagy csönd lett a tyúkudvarban, mint amikor szörnyű baj van, mint amikor héja, kánya száll alá a diófára. Vette szárnya alá apró csirkéit a gondos kotló, s mint egy hervadó bokréta kókadt a kakas taréja.

És a ludak meg a récék
pillogatva egymást nézték.

Félt a grádics, félt a jámbor
százesztendős pincegádor,
a tetőn a kémény, s félt a
diófának döntött létra.
(Húzta volna, hogyha tudja,
lábait föl a magasba.)
Félt minden, mi látható volt,
de kivált a fuldokló Hold
félt is, fájt is, mert húsába
vágott a ráhurkolt spárga.

Nyílt az ajtó s jött ki rajta
a háznép apraja, nagyja.
Elöl a fiú s a kislány
lábbujjhegyezgetve, pislán,
mert tudták már: a hálóban
nem labda, hanem a Hold van.

"Hányszor mondtam,
fogadkozván,
még a Holdat is lehoznám,
csak hogy kedvére tehessek
az én két szép gyermekemnek.
Hát most itt van. Ugye, Apjuk,
ezt a labdát föl nem adjuk.
Megölne a szégyen, hogyha
a hatóság itt elfogja.
A pincébe, a kamrába
föl kell vinni a padlásra."

"Elrejtteni már nem tudjuk,
de csöppet se búsulj, Anyjuk.
Ki kell hamar a boltbéli
sárga labdára cserélni.

A segítségnyújtó népek
eddig mindent kibeszéltek,
Ha ők egyszer labdát láttak,
ott kell lenni a labdának.
De dologra! Jönnek is már."

Ugrott a fiú s a kislány,
hozták a nagy sárga labdát
és a Hold helyébe lopták.
Hát a Holdat - bajban voltak -,
hová rejthetnék a Holdat?
"Ide hozzám, ide gyorsan!",
vakkant a kutya az ólban.
S azon nyomban künn is termett.
A Holdat meg a két gyermek
begurította az ólba.

Föllélegzett a diófa.
Fölneszelt a szárnyas jószág:
"Most már jöhet a hatóság",
kongta a grádics s a jámbor
százesztendős pincegádor.
Odafönn a ház gerincén
kihúzta magát a kémény,
s örömeiben majdnem léha
táncra kelt az öreg létra.

Kötötték a Holdat láncos
kutyaként a diófához.
Delet húztak, és a népek
ki-ki lassan hazaszéledt.
Elmenőben nahátoltak,
szemügyre vették a Holdat,
megbökdösték, lapogatták,
nevetgélve táncoltatták,
furcsállták a furcsa labdát.
A két gyermek örömeiben
nem tudta, mitévő legyen;
egy darabig cirógatták,
aztán az udvaron hagyták,
s jó étvággyal nekiestek
a párolgó húslevesnek.
Borított a vén diófa
árnyékot a teleholdra,
s vetett levelekből ágyat
az ég csüggedt vándorának.
Mert a vén fa tudva tudta,
ki raboskodik alatta,
tudta, kit kötöttek láncos
kutyaként a derekához.
Járásáról, mosolyáról,
ismerte az illatáról,
mert illatot mindig tőle
vett az éj szép királynője.
És tudta az eb az ólban,
hogy az ól előtt a Hold van.
Hányszor ugatta meg bátran
s holdfényes éjszakában,
s hányszor vonított rá, hányszor,
minden időváltozáskor.
Most, hogy szemtől szembe
voltak,
bámulta az eb a Holdat.
Inalt volna, mert inába
szállott csahos bátorsága,
de láncon volt szegény állat,
s ki láncon van, nem ugrálhat.
Megszeppent a Hold is látván,
hogy a kutya mint egy bálvány
mered rá az ólajtóból.
Attól tartott, beléköstöl,
"Még hagyján, ha megszaglászna,
ez a kutyának szokása,

szaglászgasson - eb a lelke -,
csak a lábát ne emelje.

Inkább tépjen széjjel, mintsem
engem így megszügyenítsen."
"Rabtárs - vakkant az eb halkán -,
úgy látom, bajban vagy. Bajban -
szólt vissza Hold. - És nincsen,
aki bajomban segítsen,
de nem panaszképpen
mondom..."
"Segíteni az én dolgom,
megteszem, mi tőlem telhet,
ameddig a láncom enged,
mert jótett helyébe jót várj,
hozzám te jószágos voltál,
felhőbe bújtál, ha láttad,
hogy kergetnek, hajjigálnak.
Bocsáss meg, ha rádcseholtam,
amikor nagy bajban voltam,
és vonítva szidtalak, ha
örvet kötöttek nyakamba."
S kúszott az eb lopakodva,
hogy a spárgát elharapja.

Kúszott az eb lassan, loppal,
de az ajtón sebbel-lobbal
kiviharzott a két gyermek.
Soha ilyen ijedelmet
nem látott még a diófa.
Iszkolt a nagy riadóra
az eb is vissza az ólba.
Mert riadó volt valóban,
hírlelte a tévé s újság,
mozgolódott a hatóság;
máris házról házra jártak,
minden labdát megvizsgáltak,
s a gyanúsnak mondhatókat
elküldték a kutatonak.
Eltűnt a Hold, hajnal óta
senki se tud semmit róla.
Sem égen a csillagászok,
se tengerben a halászok,
sehöl senki se találja.
"Nagy szégyen a tudományra,"
tanakodtak a tudósok,
működtek a kártyajósok,
s keresték az úrhajósok,
akik éppen szálltak volna
rakétájukkal a Holdra.

Keresték a Holdat: hol van?
Kuksolt a Hold bent az ólban.
Az ól előtt nemtörődöm
pózban ült az eb a földön.
Úgy tett, mintha rá se rántna
a buzgólkodók hadára.

Mert igen szép számmal voltak vizslatói a vén Holdnak. Ketten másztak a padlásra, ketten bújtak a kamrába, ketten meg az ágyak alját s a párnákat tapogatták, kettőt meg benyelt a jámbor évszázados pincegádor. Fényt villantott a zseblámpa a tömzsi káposztáskádra. És már harsant a kiáltás: Megvan, megvan! De a nyálkás lében csak egy rongyos, poshadt sós káposztafejet fogtak. Jókedvre derült a bátor tett láttán a pincegádor. Pöffentett a ház gerincén és kormot prüszkölt a kémény. Az udvaron álló népek mosolyogtak, nevetgéltek. Derült a fiú s a kislány a foglyul ejtett káposztán. Rohant pulyka, lúd, tyúk, réce, hogy a káposztát széttépje. Csak a kotló maradt veszteg, közel senkit se eresztett, nagyokat kerrentve szórta szitkát a kutakodókra.

Kettesével jöttek-mentek, fölverték az udvart, kertet. Végül nem maradt más hátra, fölhágtak a diófára. Megrázintották a vén fát, s elbillentették a létrát. Dültében kihullt vagy három fog az öreg lajtorjából. Így a fönnrekedt vitézek egy darabig még fürkésztek, megnézték a szarkafészket, aztán a legalsó ágak közül bátran leugráltak. Lehuppantak rendre, sorra, de majdnem a kutyaóltra. Ám az eb, ki nemtörődöm pózban ült eddig a földön, s úgy tett, mintha rá se rántna a buzgólkodók hadára (bár a füle s szemesarka figyelt minden mozzanatra), talpra szökkent, s vicsorogva hörrent a lepotyogókra. Csitították: "Jól van, jól van, a te helyed benn az ólban. Ne félj, arra nincs parancsunk, hogy az óladban kutassunk."

Erre az eb megnyugodva visszahúzódott az ólba, s odakacsintott a kókad, mi tagadás, ijedt Holdnak: "Vérem árán is megvédem, ne félj, pajtás - a vendégem." Hálásan dörzsölte álmos képét a Hold a kutyaóhoz, s el is aludt azon nyomban a jól védett kutyaóiban.

Odakint az ól előtt meg lassacskán szedelőzködtek. Még a bolti sárga labdát, azt is az udvaron hagyták. Jegyzőkönyvbe vették: dolgát elvégezte a hatóság. Tanúk rá, kik jelen voltak. Híre-hamva sincs a Holdnak.

Aludt a Hold, aludt volna, de megrebbent a diófa. Nem is rebbent, hanem borzadt, sötétbe vonta az ólat.

Betakarta, kitakarta, ahogyan a szél akarta. Nyögött a lomb és az ágak össze-vissza kalimpáltak. Kereste lúd, pulyka, réce, hol lelhetne menedékre. Moccanatlan csak a kémény posztolt fönn a ház gerincén, ahonnan már kereket oldottak a verebek. No meg lenn a szelíd, jámbor évszázados pincegádor, csak ő nem volt megijedve, fölnezt a fellegekre, s mint aki sok vihart látott, várta, hogyha már villámlott, a mennydörgést visszhangozva illendően viszonozza.

Ettől a Hold még nyugodtan aludt volna, benn az ólban, mert fáradt volt, a kalandra ráment egész álló napja. Aludt volna, de az ebnek a csontjai úgy reszkettek, hogy nemcsak az alvó Holdat, de még a sírbéli holtat, azt is menten felébresztik, ha az ólban most az fekszik.

Félt az eb, belebújt volna, ha van rajta luk, a Holdba.

"Egyet se félj, gazdám, kedves", bújt a Hold az ijedt ebhez. "Én odafent sose látok esőt, cikázó villámot. Örülünk hát együtt, kérlek, a csodaszép mennydörgésnek." "Nem, ó nem, hát én sem félek" állt az eb lassan kötélnek, nyüsztítve még, félve, loppal, hóna alatt a vén Holddal, künnebb-künnebb araszolva, kikönyökölt az ajtóba. Onnan csodálták, bámulták a nagy vihar elvonultát. Nézték, milyen vígan táncol az üdítő nyári zápor.

Rázta magát a diófa, dudorászott a csatorna, bújtak ki a cserepek alól a hős verebek. Kortyolt a vízből a jámbor évszázados pincegádor.

S a tócsában billegett a künn felejtett bolti labda. A Holdnak is kedve szottyant, hogy fürödjék, s odatocssant a fürdőző bolti, sárga labda mellé a tócsába, s vígan lubickoltak.

Nyílt az ajtó, nyílt az ablak, előbb csak kikönyököltek, aztán futott a két gyermek, most már együtt pocsolyáztak, öröme a családnak. Perdült a kutya is táncre, perdült volna, de a lánc nem engedte. Jött az asszony, s hogy az eb is hadd mulasson, levette a láncot róla, s rádobta a kutyaóltra.

A kisfiú a labdával járta, a Hold a kislánnyal, de legszebben a kiláncolt kutya táncolt.

Amint jött, olyan hamar inalt el a zivatar. Egyet-kettőt még dörgött, és tovagördült a mennydörgés. Kibújt a Nap és vidáman mártózott a pocsolyákban, megmosdott a patakokban, keréknyomban, patanyomban,

s lenyugvóban, visszanézve,
szivárványt festett az égre.
Ült a Hold, az eb s a labda
szárítkozni ki a napra;
de megszeppent a két gyermek,
mert a Hold egyet tüsszentett.
Fölkapta a kislány s féltve
göngyölte a kötényébe.
Vitték hamar be a házba.
Bújtatták paplanos ágyba,
de előbb didergő testét
jó szárazra törülgették.

Hársfavirágból teát,
finom meleg vacsorát,
legalább egy jó levest
főztek volna örömet,
hűlés ellen aszpirinnal
tömték volna vitaminnal,
de már kutya baja sem
volt a Holdnak, kedvesen
hordta körbe mosolyát,
élvezte a vetett ágy
kényelmét és melegét.
Le-lehunyta a szemét,
aztán újra fölnyitotta
s körbehordta mosolyogva.
Odakünn, míg a boldog Hold
benn a vetett ágyon trónolt,
odakünn a vén diófa
készülődött az alkonyra.
Lombjáról a kövér cseppek
mind egy csöppig leperegtek.
Szikkadóban volt a sár is,
csitult a sánc s a kanális.
Tollászkodott a majorság,
követelte esti jussát:
tyúk, lúd, réce, tojó, gácsér
sorba állt a vacsoráért.

Sötétült a csöndes, jámbor
évszázados pincegádor.
Búcsúzott a ház gerincén
a nyugvó Naptól a kémény.
Az eb is visszaoldalgot
az óljába, hol a Hold volt
még az imént a vendége.
Béke szállt a tájra, béke.
A fák közül ki-kilesve
útrakelt a nyári este,
virágról virágra lépve
borult lágyan a vidékre.

Töprengett a Hold az ágyban:
"Teljesült a régi vágyam,
reggelig jót szundíthatnék,
de szólít a kötelesség."

Ki-kinézett, föl az égre,
érezte, hogy menni kéne.
Ahogy szürkült, sötétedett,
a Hold egyre fényesedett.
Tévében és rádióban
egyre kérdezték, hogy hol van.
A gyermekek tanácskoztak,
a felnőttek tamáskodtak.
"Ha megvolna, nem keresnék."
Hitték is, nem is, a vendég
kibenlétét, égi voltát...
Eldöntötték, visszalopják,
visszasegítik az égre.
"Száz szónak is egy a vége,
megvárjuk az öreg estét,
s ha akkor is még keresnék,
ha a csillagok körében
nem tündökölné az égen,
akkor aztán... akkor aztán."
"Nincs mit várunk" - szólt a
kislány -,
"a csillagok már fönnek vannak
s magányosan pillogatnak.
Mindannyian sóvárogva
néznek a mi ablakunkra."
Nem volt helye már a szónak,
könnyeztek és mosolyogtak.
Ölelték a Holdat s féltőn
léptek vele le a lépcsőn.
Már a talpraszökkent létrán
mászott a fiú s a kislány,
vitték köténybe markolva
föl a Holdat a magasba.
Suhogott a vén diófa,
nagy vitorla lett a lombja.
"Egy kettőre,
két kettőre,
négy háromra,
hat az ötre,
hét a hatra."
Repült a Hold, szállt magasra.

A csillagok fölragyogtak,
ahogy holdas estén szoktak.
A ház népe meghatódva
nézett föl a teleholdra.
Érezték, ahogy ott álltak,
illatát a szabadságnak.

De legboldogabb az eb volt,
mert barátja, az öreg Hold,
mielőtt magasba mászott,
elcsórta a kutyaláncot.